

028. Çanakkale'den İnegöl'e, Hüseyin Suat'tan Mehmed Sabri'ye**Cengiz ALYILMAZ¹****Semra ALYILMAZ²****APA:** Alyılmaz, C. & Alyılmaz, S. (2023). Çanakkale'den İnegöl'e, Hüseyin Suat'tan Mehmed Sabri'ye. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 456-471. DOI: 10.29000/rumelide.1252775.**Öz**

Tarihte toplumların, milletlerin hafızalarında derin ve silinmez izler bırakan pek çok hadise vardır. Türklerin ve geçmişte Türklerle birlikte kader birliği yapmış birçok milletin tarihinde de Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı, Çanakkale Savaşı, Kurtuluş Savaşı... ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Bu savaşlarla ilgili pek çok şiir, destan, anı, hikâye, roman ile ciltler dolusu kitap, makale ve bildiri yazılmıştır. Balkan Savaşları sırasında yaşananlar da hem tarihî kaynaklarda hem de edebî eserlerde önemli yer bulmuştur. Hüseyin Suat YALÇIN tarafından Balkan Savaşları sırasında Barbaros Zırhlısı'nda şehit olan denizciler için yazılan ve Barbaros / Bahriye Anıtı'na kazınan şiir de bu türdendir. Hüseyin Suat YALÇIN tarafından Barbaros Zırhlısı'nda şehit olan denizciler için yazılan şiir yıllar sonra İnegöllü İhtiyat Zabit Vekili (Yedek Subay Vekili) Mehmed Sabri tarafından 1924 yılında pamuk - ipek karışımı kumaş bir pano üzerine işletilmiştir. Söz konusu pamuk - ipek karışımı kumaş pano üzerine işletilen şiirin altında Mehmed Sabri'nin adı yazılıdır. Tarafımızdan yapılan araştırma ve incelemelerde şiirin Mehmed Sabri'ye değil; Hüseyin Suat YALÇIN'a ait olduğu tespit edilmiştir. Mehmed Sabri tarafından pamuk - ipek karışımı kumaş pano üzerine işletilen eserin orijinali hâlen Bursalı iş adamı İbrahim KOCA'nın arşivinde bulunmaktadır. Bu makalede önce İnegöllü Yedek Subay Vekili Mehmed Sabri tarafından pamuk - ipek karışımı kumaş bir pano üzerine işletilen şiir hakkında bilgi verilmekte; sonra da bu şiirin Hüseyin Suat YALÇIN'la ilgisi üzerinde durulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çanakkale Savaşı, Balkan Savaşları, Barbaros Zırhlısı, Bahriye Anıtı, Hüseyin Suat Yalçın, Mehmed Sabri, İbrahim Koca.**From Çanakkale to İnegöl, from Hüseyin Suat to Mehmed Sabri****Abstract**

In history, many events have left a profound and indelible impact on the memories of societies and nations. The Balkan Wars, World War I, Dardanelles War, War of Independence, etc., all have a special place and importance in the history of the Turks and many nations that cast their lot with the Turks in the past. Many poems, epics, memoirs, stories, novels, and volumes of books, articles, and statements were written about these wars. The events during the Balkan Wars also took an important place in both historical sources and literary works. The poem written by Hüseyin Suat YALÇIN for the sailors who were martyred in the Battleship Barbaros during the Balkan Wars and engraved on the Barbaros / Naval Monument is one of them. Years after, in 1924, Mehmet Sabri, the Deputy

¹ Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Bursa, Türkiye), calyilmaz@uludag.edu.tr, calyilmaz@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3634-9015 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 15.01.2023-kabul tarihi: 20.02.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1252775]

² Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ev Sosyal BilimlerEğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Bursa, Türkiye), semraalyilmaz@uludag.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1725-0650

Reserve Officer (İhtiyat Zabıt Vekili) of İnegöl, had the poem written by Hüseyin Suat YALÇIN for the sailors who were martyred in the Battleship Barbaros, written on a cotton-silk mix fabric panel. The name Mehmed Sabri is written under the poem on the cotton-silk mix fabric panel. As a result of our research and examinations, it was determined that the poem belongs not to Mehmed Sabri but to Hüseyin Suat YALÇIN. The original of the work, which was made written on a cotton-silk mix fabric panel by Mehmed Sabri, is still in İbrahim KOCA's archive, a businessman from Bursa. This article gives information about the poem, which was made written by Mehmet Sabri, Deputy Reserve Officer of İnegöl, on a cotton-silk mix fabric panel. Then, it discusses the relationship of this poem with Hüseyin Suat YALÇIN.

Keywords: Dardanelles War, Balkan Wars, Battleship Barbaros, Naval Monument, Hüseyin Suat Yalçın, Mehmed Sabri, İbrahim Koca.

Giriş

2022 yılının son aylarında Dede Korkut Oğuznameleri'nin Bursa Nüshası ile ilgili araştırma ve incelemeler yapmış olduğumuz günlerde söz konusu eseri Bursa Büyükşehir Belediyesi Kur'an ve El Yazmaları Müzesine bağışlayan İbrahim KOCA'yla³ görüşmeye gitmiştik. Eser ve bağışlanma süreci hakkında bilgi edinirken çok zengin bir arşive sahip olduğunu bildiğimiz İbrahim KOCA, arşivinde pamuk - ipek karışımı kumaş bir pano üzerine işlenmiş Çanakkale Şehitleri'yle ilgili bir şiirden bahsetti. Şiirin yazılı olduğu eser Aynalı Çarşı'daki iş yerinde olmadığı için KOCA, bize eserin cep telefonunun hafızasındaki görüntülerini gösterdi. Yazılı bir eser olduğu ve (KOCA'nın vermiş olduğu bilgilere göre) tarihi de yaklaşık 100 yıl öncesine uzandığı için eseri görmek istediğimizi kendilerine bildirdik.

KOCA'yla birlikte Dede Korkut Oğuznameleri'nin Bursa Nüshası'nın hâlihazırdaki durumu ve yayımlanması hakkında bilgi edinmek için 23 Kasım 2022 tarihinde Bursa Büyükşehir Belediyesi Müzeler Şube Müdürü Nazım Enes ALTAN'dan randevu almıştık. KOCA'dan söz konusu şiirin üzerine yazılı olduğu kumaş da getirmesini rica ettik. KOCA, Merinos Atatürk Kongre Kültür Merkezi'nde ALTAN ile yapmış olduğumuz görüşmeye bahsi geçen eseri getirdi. Eseri katlı bir kumaş parçası hâlinde düşünürken güzel bir çerçeve içinde görünce şaşırdık. KOCA, eseri daha önce birilerine okutmaya çalıştığını belirtip elindeki nottan hareketle eserde yazılı olanlar hakkında bilgi verdi. Biz de orada eseri ilk kez görüntüleme imkânı bulduk.

³ 12.12.1968 tarihinde Bursa'da dünyaya gelen İbrahim KOCA, hâlen Bursa'da yaşamakta ve Kapalı Çarşı'daki / Aynalı Çarşı'daki Hacivat Antique Tuhafile adlı iş yerinde çalışmalarını sürdürmektedir. KOCA, Dede Korkut Oğuznameleri'nin / Dede Korkut Kitabı'nın Bursa Nüshası'nın gün ışığına çıkmasına vesile olduğu ve bu eseri Türk milletinin ve bilim dünyasının istifade etmesi amacıyla Bursa Büyükşehir Belediyesi Muradiye Kuran ve El Yazmaları Müzesine bağışladığı için Vahit HACILAR Uluslararası Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı tarafından 2022 Yılı Türk Dünyası Hizmet Ödülü'ne layık görülmüştür. İbrahim KOCA'nın hayatı ve faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Alyılmaz ve Alyılmaz, 2022, s. 275-324.

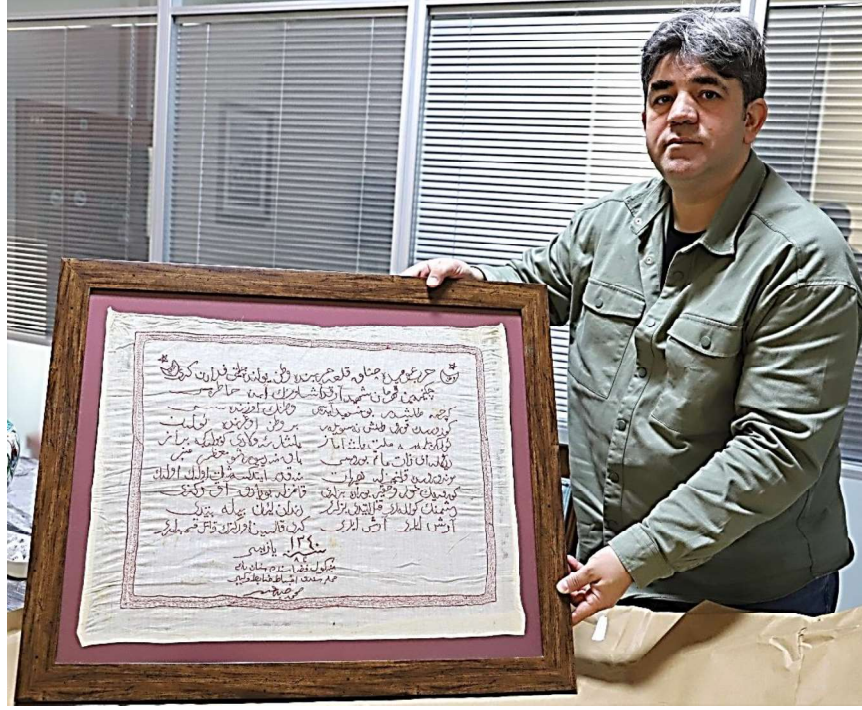

Foto 1: İ. KOCA'nın şiirin yazılı olduğu eserle çekilmiş görüntüsü (Foto: C. ALYILMAZ)

Eserin çekmiş olduğumuz dijital görüntülerini bilgisayarımıza aktarıp okuduğumuzda şiirin bazı dizeleri bize tanıdık geldi. Bunun üzerine şiir hakkında kapsamlı araştırma ve inceleme yapmayı gerekli gördük.

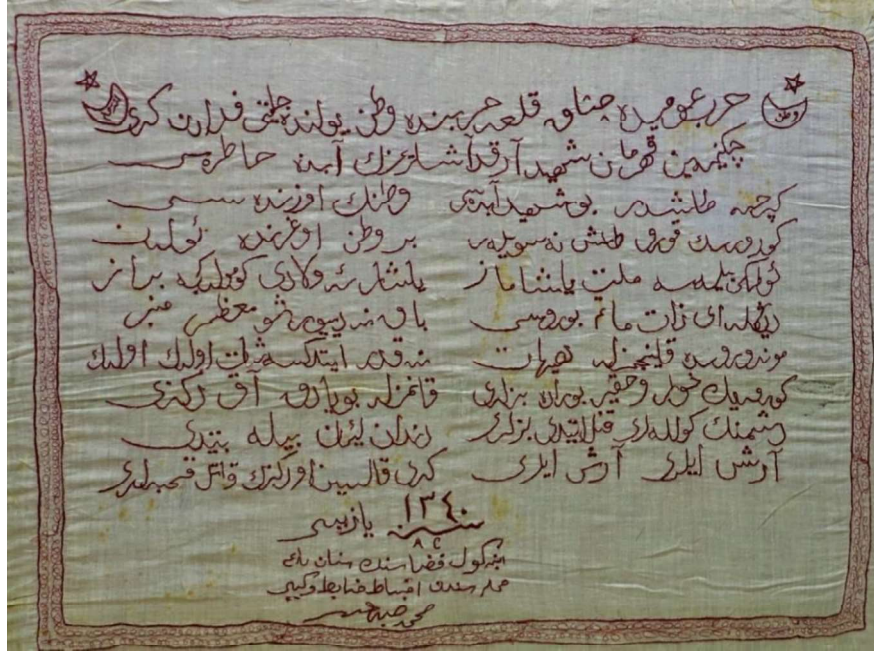

Foto 2: Eserin ve üzerinde barındırdığı şiirin dijital ortama aktarılmış görüntüsü (Foto: C. ALYILMAZ)

İbrahim KOCA ile 16 Aralık 2022 tarihinde iş yerinde tekrar görüşüp eserin epigrafik belgelenmesini gerçekleştirdik.⁴

Önce şiirin üzerine yazılı olduğu eserin fiziki durumu ve ölçüleri; sonra da şiirin özgün metni, yorumlu yazı çevirimi, kim tarafından nerede, ne zaman, niçin yazılmış olduğu hakkında bilgi vermek yararlı olacaktır:

1. Eser / şiir hakkında:

Eserin adı:⁵ Eserin adı eserin son sahibi durumundaki İbrahim KOCA tarafından “Çanakkale Şehitleri İçin Yazılmış Şiir” olarak adlandırılmaktadır.

Eserin müellifi: Eserin özünü oluşturan şiir Hüseyin Suat [YALÇIN] tarafından 18 Ocak 1913 tarihinde Mondros Muharebesi'nde şehit olanlar için (Bahriye Şehitleri 4 subay, 37 er için) yazılmış; daha sonra İnegöl'ün Sinan Bey Mahallesi'nden İhtiyat Zabit Vekili (Yedek Subay Vekili) Mehmed Sabri tarafından da bazı değişiklikler yapılarak Rumi 1340 (1924) yılında pamuk kumaş - ipek kumaş pano üzerine işletilmiştir.⁶

Eserin tarihi: Eserin tarih kaydı “1340 yazı” olarak kaydedilmiştir.

Eserin yazıldığı alfabe ve eserin dili: Eser, Arap alfabesiyle, Türkçe (Osmanlı Türkçesiyle) yazılmıştır.

Eserin türü ve yapım özellikleri: Eser, pamuk - ipek karışımı kumaş üzerine makine ile bordo renkte bir iplikle işlenmiştir.

Eserin satır ve sütun sayısı: Eserin baş tarafında İhtiyat Zabit Vekili (Yedek Subay Vekili) Mehmed Sabri tarafından Çanakkale Savaşı Şehitleri için yazıldığı anlaşılan “ithaf” niteliğinde mensur iki satır bulunmaktadır.

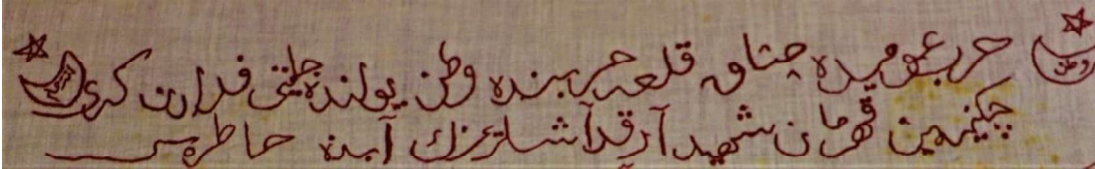

Foto 3: Şiirin “ithaf” niteliğindeki satırlarının görüntüsü (Foto: C. ALYILMAZ)

Panoda baş taraftaki “ithaf” niteliğindeki 2 satırdan sonra 8 beyitten oluşan bir şiire yer verilmiştir. İki sütun hâlinde istif edilmiş şiirdeki beyitlerin ilk satırı sağ sütunda, ikinci satırı sol sütunda yer almaktadır:

⁴ Eseri belgelenemize izin verip imkân sağlayan İbrahim KOCA'ya ve belgelenmelerimiz sırasında bizlere yardımcı olan (İbrahim KOCA'nın yakın dostu ve arkadaşı) Ahmet TEPEHAN'a teşekkür ederiz.

⁵ Makalede araştırmaya konu olan şiir için “eser” kavramı işaretli kullanılacaktır.

⁶ Konuyla ilgili olarak ilerleyen sayfalarda ayrıntılı olarak bilgi verilecektir.

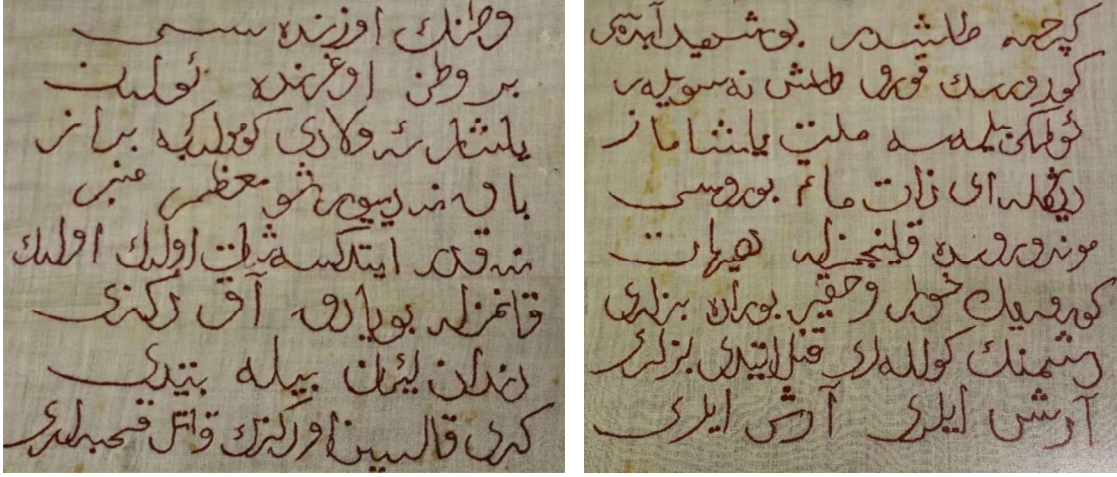

Foto 4-5: Şiirin sağ ve sol sütunundaki yazıları yansıtan bir görüntü (Foto: C. ALYILMAZ)

Eserin en sonunda ise, “ketebe / tarih kaydı” niteliğinde 6 satır bulunmaktadır.

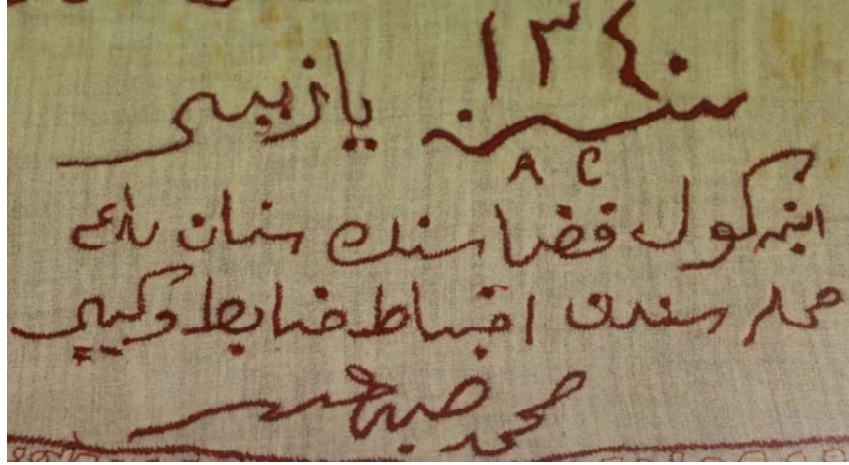

Foto 6: Şiirin “ketebe kaydı” niteliğindeki satırlarının görüntüsü (Foto: C. ALYILMAZ)

Eserin ölçüleri:

Çerçeve alanının ölçüleri: Eserin çerçeve ölçüleri 80x66 cm'dir.

Eserin işlendiği kumaşın ölçüleri: Eserin işlendiği kumaşın ölçüleri 65x50 cm'dir.

Kenar süsleme alanının ölçüleri Dış hat ölçüsü 55x45,5 cm; iç hat ölçüsü: 50x38,5 cm'dir. Dış hat ve iç hat arasındaki boşluk 2 cm'dir.

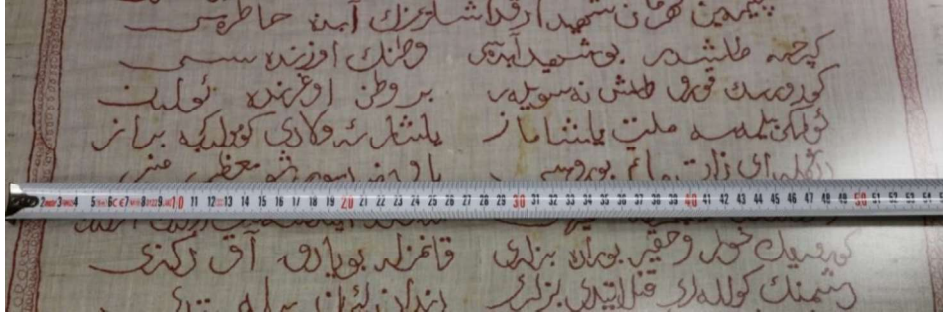

Foto 7: Eserin ölçümü yapılırken çekilmiş bir görüntü (Foto: Semra ALYILMAZ)

Satır ölçüleri:

Satır boylarının ölçüleri: Satır boylarının ve satır aralıklarının ölçüleri değişkenlik göstermektedir. İthaf niteliğindeki I. satır uzunluğu 47,5 cm; II. satırın uzunluğu ise 42 cm'dir. Manzum kısımlardaki satırların ölçüleri de 42 cm ile 44 cm arasında değişmektedir. Tarih ve ketebe kaydının bulunduğu bölümde satır ölçüleri 16 cm ile 4 cm arasında değişkenlik göstermektedir.

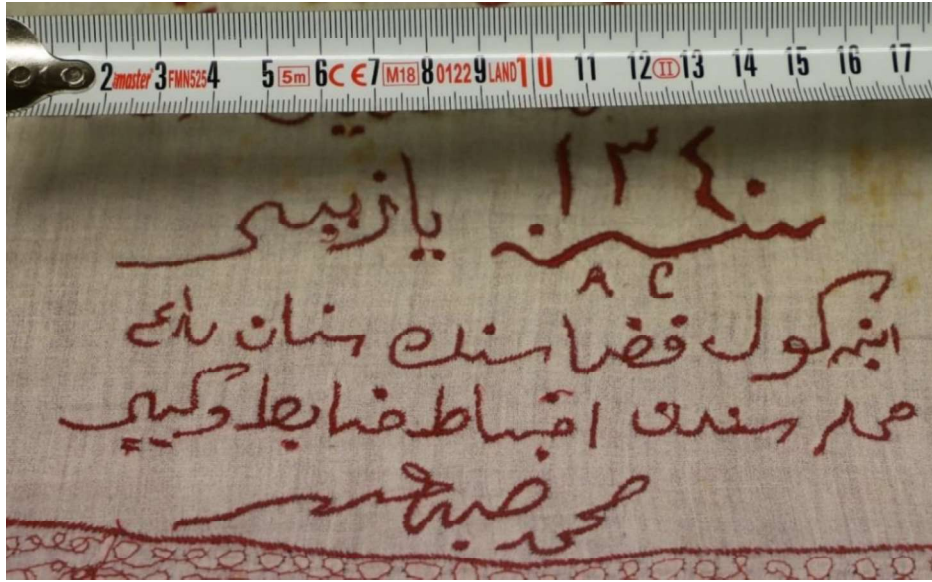

Foto 8: Eserin ölçümü yapılırken çekilmiş bir görüntü (Foto: Semra ALYILMAZ)

Satır aralıklarının ölçüleri: Satır aralıklarının ölçüleri birbirini tutmamakta; 0,5 cm ile 2 cm arasında değişmektedir.

Harflerin ölçüleri: Harflerin ölçüleri 2,2 cm ile 4,3 cm arasında değişmektedir.

Eserdeki diğer epigrafik öğeler: Eserin sağ ve sol üst taraflarına "ithaf"ın baş tarafını içine alacak şekilde Türk Bayrağı'nın üzerinde bulunan ay (hilal) ve yıldız işlenmiş; hilallerin ilkinin içine "vatan" sözcüğü; ikincisinin içine ise "intikam" sözcüğü işlenmiştir.

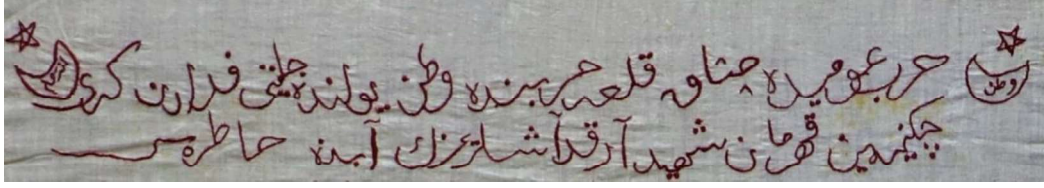

Foto 9: Eserin sağ ve sol üst taraflarına işlenmiş ay yıldızın ve içindeki yazıların görüntüsü
(Foto: C. ALYILMAZ)

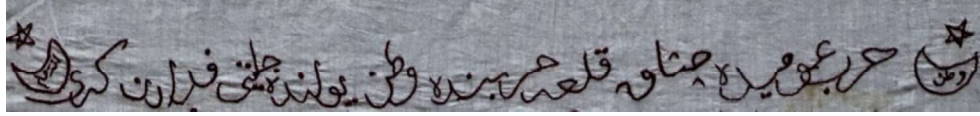
Eserin nereden, nasıl edinildiği: Eser, yaklaşık 10 yıl önce (2010 yılı başlarında) satın alınma yoluyla edinilmiştir. [KOCA, eseri Aynalı Çarşı'daki iş yerine (adını hatırlamadığı) bir hanımefendinin getirip sattığını ifade etmiştir].

Eserin fiyatı: Bilinmemektedir. (KOCA, eseri satın aldığı fiyatı hatırlamadığını ifade etmiştir).

Eserle ilgili kişiler: İbrahim KOCA, Anıl KOCA.

Eserle ilgili yayınlar: Eserle ilgili bugüne kadar yapılmış herhangi bir yayın bulunmamaktadır.

Eserin / şiirin özgün metni ve yorumlu yazı çevirimi: Şiirin özgün metni ve tarafımızdan yapılan transliterasyonu (yorumlu yazı çevirimi) şöyledir: 7

harb-i umûmîde çanakçal'e harbinde vatan yolunda cânımı fedâdan geri

çekinmeyen kahraman şehid arkadaşlarımızın âbide hâtırası

gerçi taşdır bu şehid âbidesi

vatanın üze(r)inde sesi

görürseñ kuru taş ne söyler

bir vatan uğrunda ölen

ölmeği bilmeseydi millet yaşamaz

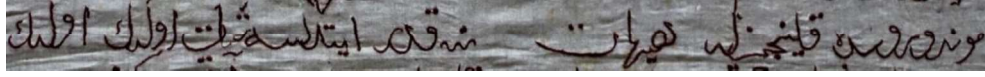
yaşar evlâdı gömüldükçe birâz

7 Arap alfabesinde büyük harf - küçük harf ayrımı yapılmadığı için metnin transliterasyonu (yorumlu yazı çevirimi) yapılırken küçük harfler tercih edilmiştir.

diñle ey zât-ı mâtem borusı

bağ ne diyor şu mu'azzam minber

mondrosda kılcımızla heyhât

ne kadar itdikse şebât öldük öldük

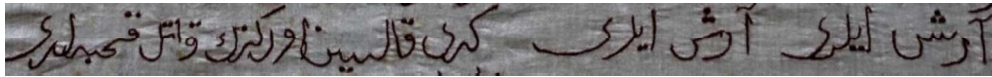
görmeyin hôr u hakîr burada bizleri

kanımızla boyadık aq deñizi

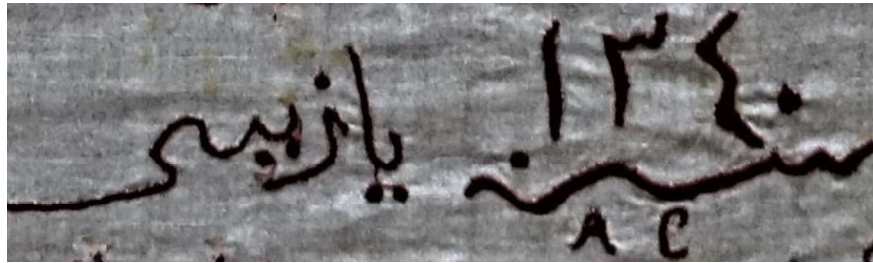
düşmanın gülleleri katl itdi bizleri

dendân-ı leyân bile bitdi

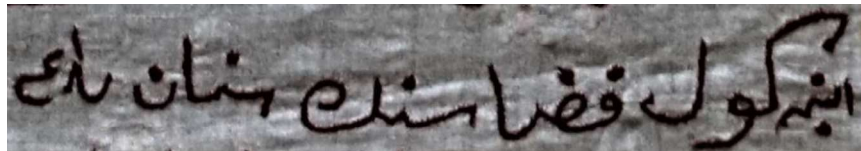
arş ileri arş ileri

geri qalsın o deniziñ kâtil kağbeleri

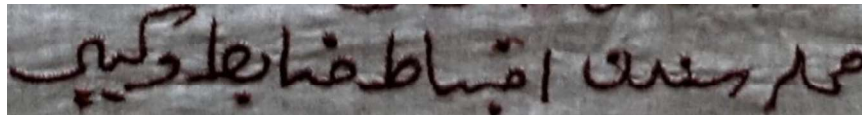

1340 sene yazısı

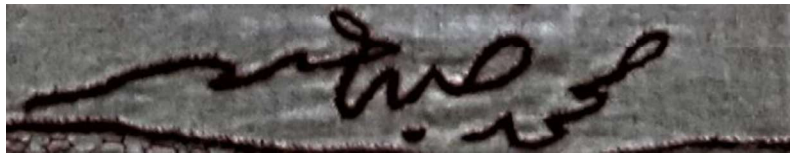
A C

inegöl kazâsımın sinân beg

mağhallesinden ihtiyât zâbiğ vekîli

mehmed şabri

2. Eserle / şiirle ilgili bazı açıklamalar:

Eserin / şiirin şairi ve konusu üzerine:

Eserin özünü oluşturan şiirin en alt satırında “Mehmed Sabri”nin adı bulunmaktadır. İlk okuyuşta şiirin şairi olarak Mehmed Sabri anlaşılrsa da şiir gerçekte Mehmed Sabri’ye ait değildir. Nitekim şiir (yukarıda da belirtildiği üzere) Hüseyin Suat [YALÇIN] tarafından 18 Ocak 1913 tarihinde Mondros Muharebesi’nde şehit olanlar için (Bahriye Şehitleri 4 subay, 37 er için) yazılmış; daha sonra İnegöl’ün Sinan Bey Mahallesi’nden İhtiyat Zabıt Vekili (Yedek Subay Vekili) Mehmed Sabri tarafından bazı değişiklikler yapılarak 1340 (1924) yılında pamuk - ipek kumaş üzerine işlenmiş / işletilmiştir. Şiiri okurken “*arş ileri arş ileri geri kalsın o deniziñ kâtil kaşbeleri*” dizelerinin tanıdık gelmesi üzeri tarafımızdan yapılan araştırma ve incelemede Hüseyin Suat [YALÇIN]’ın bu dizelere önce Bahriye Şehitleri için yazmış olduğu şiirde; sonra da (bazı değişiklikler yaparak) “İstiklal Marşı Yarışması” için hazırladığı marşta yer vermiş olduğunu tespit ettik. Hüseyin Suat [YALÇIN]’ın Bahriye Şehitleri için yazmış olduğu şiir, bizim üzerinde çalıştığımız, ipek-pamuk üzerine işlenmiş, altında Mehmed Sabri’nin adını taşıyan şiirin kaynağı olması bakımından büyük önem taşımaktadır. 2019 yılında Dilek ERKİN AKDOĞAN tarafından *Anafarta* dergisinin 5. sayısının 80 sayfasında “Nara-Köseburnu Barbaros Şehitliği (Bahriye Şehitliği)” başlıklı makalede yer verilen şiirin bizim bu makaleyi yazmamıza vesile olan şiirin asıl kaynağına ulaşmamızda büyük rol oynadığını belirtmek isteriz.⁸ Dilek ERKİN AKDOĞAN, tarafından yayımlanan ve Hüseyin Suat [YALÇIN]’a ait olan şiir şöyledir:

“Küllü nefsin zaikatül mev’t
 (Her nefes ölümü tadacaktır)
 Gerçi taştır bu şehit abidesi,
 Vatanın yükselir üstünde sesi,
 Üzerinde kuru taş da görse,
 Sevilir her vatan uğruna ölen,
 Yaşar evladı gömüldükçe biraz,
 Dinle ey, zairi-i matem-i perver,
 Ne diyor bak, şu muazzam minber,
 Mondros’da filomuzla heyhat,
 Ne kadar azim ile ettikse sebat,
 Düşmanın gülleri katil idi,
 Bizi dendan-ı lehîbiyle yedi,
 Görmeyin horu hakir burda bizi,
 Kanımızla boyadık Akdeniz’i,
 Ölmeyi bilmese millet yaşamaz,
 Ne büyük kaldı bu yolda ne küçük,
 Seni ihya için öldük, öldük...
 Galeyan et yetişir ey millet,
 Göster adamızı mevcudiyet,

⁸ Şiirin Hüseyin Suat’a ait olduğunu tespit ettikten sonra şiirle ve Hüseyin Suat Yalçın’la ilgili bazı kaynaklara ulaşmaya çalıştık. Bu süreçte katkılarını esirgemeyen Faruk POLATCAN’a, Ebru ÖZDOĞAN’a, İsmail EMİRŞAH’a, Vedat ŞEN’e ve makalesiyle bize kılavuzluk eden Dilek ERKİN AKDOĞAN’a teşekkür ederiz.

İleri arş, ileri arş ileri,

Geri kalsın denizin kahpeleri

Hüseyin Suat 1328, 5 Kânumusani (18 Ocak 1913) (Erkin Akdoğan, 2019, s. 80).

Makaleyi hazırlarken aynı şiirin Gökhan ATMACA tarafından da 2015 yılında *Üç Savaş Bir Gemi: Barbaros Hayrettin Zirhlısı* adlı kitapta yayımlanmış olduğu bilgisine ulaştık. Şiir ATMACA'nın kitabında da Hüseyin Suat'a ait olarak gösterilmektedir.⁹

Gerçi taştır bu şehit abidesi

Vatanın yükselir üstünde sesi

Üzerinde kuru taş da görse

Sevilir her vatan uğruna ölen

Ölmeyi bilmese millet yaşamaz

Yaşar evladı gömüldükçe biraz

Dinle ey zairi-i matem-i perver

Ne diyor bak şu muazzam minber

Mondros'ta filomuzla heyhat

Ne kadar azm ile ettikse sebat

Düşmanın gülleri katil idi

Bizi dendan-ı lehibiyle yedi

Görmeyin har-u hakir burda bizi

Kanımızla boyadık Akdeniz'i

Galayan et te'sir ey millet

Göster adamıza mevcudiyet

İleri arş, ileri arş ileri

Geri kalsın denizin kahpeleri

Hüseyin Suat 1328 Rumi 5 Ocak Cumartesi Miladi 19 Ocak 1912 (Atmaca, 2015, s. 149).

Dilek ERKİN AKDOĞAN, "Nara-Köseburnu Barbaros Şehitliği (Bahriye Şehitliği)" başlıklı makalesinde Mondros Muharebesi sırasında şehit olanlar ve onların anısına dikilen "Bahriye Abidesi"nden bahsederken ve bu abidenin ön yüzüne şehit olanların adlarının, arka yüzüne ise Hüseyin Suat [YALÇIN]'ın şiirinin yazıldığını belirtir: *Çanakkale - Nara yolu üzerinde Köseburnu mevkiinde akaryakıt iskelesinin karşısındaki yaklaşık 1.182,75 metre karelik alana imar edilen Barbaros Şehitliği'nin avlusunda yer alan Barbaros Anıtı, mermerden yapılmış olup anıtın ön yüzü bir geminin pruvidan görünüşü şeklinde inşa edilmiştir. Anıtın ön yüzünde Balkan Savaşı'nda Barbaros Zirhlısı'nda şehit olan denizcilerin isimleri yazılıdır. Anıtın arka yüzünde ise Hüseyin Suat'ın dizelerinden oluşmuş 18 Ocak 1913 tarihli bir şiir yer almaktadır (Erkin Akdoğan, 2019, s. 80-81).*

⁹ ATMACA, *Barbaros Hayreddin Zirhlısı: Üç Savaş Bir Gemi* adlı kitabında şiirin yazılmış olduğu tarihi "1328 Rumi 5 Ocak Cumartesi Miladi 19 Ocak 1912 Pazar" olarak göstermiştir. ERKİN AKDOĞAN ve ATMACA tarafından yapılan çalışmalarda bazı okuma ve tarihlendirme farklılıkları olsa da şiirin Hüseyin Suat'a ait olduğu hususunda her iki araştırmacı da görüş birliğine sahiptir.

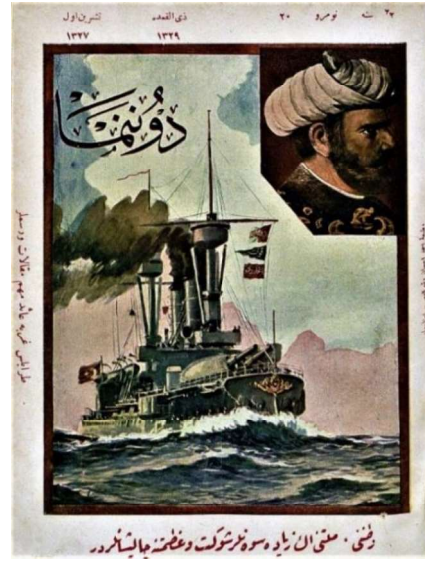
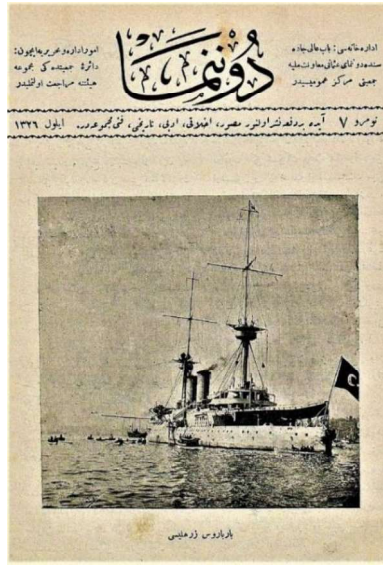

Foto 10-11: Barbaros Zırhlısı'nın konu edinen dergi kapaklarından görüntüler
(Fotolar: <https://canakkalemuharebeleri1915.com/makale-ler/okan-kozanoglu/422-barbaros-hayreddin-zirhlisi>)

ERKİN AKDOĞAN, konuyla ilgili makalesinde Mondros Muharebesi hakkında da şunları kaydetmektedir:

18 Ocak 1913 tarihinde Osmanlı Donanması, Limni Adası'nın Mondros Limanı açıklarına kadar yanaşarak muharebe düzeni almıştır. Yaklaşık 4 saat devam eden Mondros Muharebesi, Osmanlı Donanması'nın icra ettiği en büyük deniz savaşlarından biri olmuştur. Mondros Muharebesi karşılıklı top atışları ile başlamış ve muharebe, Yunan Donanması'nın üstünlüğüyle sürmüştür. Barbaros'un aldığı hasar sonucunda geri çekilme başlamıştır. Muharebede Osmanlı Donanması'ndan Barbaros ve Turgutreis Zırhlıları önemli derecede hasara uğramıştır. Sancak gemisi Barbaros'un pruva direğine Barbaros Hayreddin Paşa'nın sancağı çekilmiştir. Mondros Muharebesi'nde Barbaros'a, 31 mermi isabet etmiş ve zırhlıda büyük zorluklarla söndürülebilen 11 yangın çıkmıştır. Muharebe sonucunda gemi mürettebatından 4 subay ile 37 er şehit olmuş; 8 subay ile 103 er ise yaralanmıştır. 18 Ocak 1913 tarihinde Mondros Muharebesi'nde şehit olan denizcilerimiz Barbaros Bahriye Şehitliği'nde defnedilmiştir (Erkin Akdoğan, 2019, s. 81).

Foto 12: Çanakkale Bahriye Şehitliği'nde düzenlenen törenin görüntüsü

(Foto: Erkin Akdoğın, 2019, s. 81).

Foto 13: Barbaros Bahriye Şehitliği'ndeki abidenin genel bir görüntüsü
(Foto: Erkin Akdoğın, 2019, s. 81).

Hem Dilek ERKİN AKDOĞAN, hem de konuyla ilgili olarak yapılan diğeri araştırma ve incelemeler, yazılan yazılar şiirin Hüseyin Suat [YALÇIN]'ın Mondros Muharebesi'nde şehit olanlar için yazdığını kanıtlamaktadır. Bu durumda Mehmed Sabri'nin Hüseyin Suat [YALÇIN]'ın şiirini beğenip ezberlediğini, ezberinde kaldığı şekliyle de "Çanakkale Savaşı'nda Şehit Olanların Anısı"na ipek-pamuk karışımı kumaş üzerine küçük değişiklikler yaparak işlettiği anlaşılmaktadır.

Hüseyin Suat [YALÇIN] tarafından Mondros Muharebesi'nde şehit olanlar için yazılan şiirle Mehmed Sabri tarafından "Çanakkale Savaşı'nda Şehit Olanların Anısı"na yazılan şiir arasındaki ilişkiyi kanıtlamak için iki şiiri birlikte dikkatlere sunmak yararlı olacaktır:

Hüseyin Suat [Yalçın]¹⁰

Gerçi taştır bu şehit abidesi,
Vatanın yükselir üstünde sesi,
Üzerinde kuru taş da görsen,
Sevilir her vatan uğruna ölen,
Ölmeyi bilmese millet yaşamaz,

Mehmed Sabri

gerçi taşdır bu şehid âbidesi
vatanın üze(r)inde sesi
görürseñ kuru taş ne söyler
bir vatan uğruna ölen
ölmegi bilmese millet yaşamaz

¹⁰ 8 Ocak 1913 tarihinde Mondros Muharebesi'nde şehit olan denizcilerimizin Nara-Köseburnu Barbaros Şehitliği'ndeki (Barbaros Bahriye Şehitliği'ndeki) kabirlerini ziyaret etmek ve Barbaros Bahriye Şehitliği Abidesi üzerindeki Hüseyin Suat tarafından yazılmış şiirin belgelemesini bizzat yapmak için Çanakkale'ye gitmek istedik. Ancak şehitliğin ziyaret için halka açık olmadığını, yetkili makamlardan izin alınması gerektiğini, izin alma işlemlerinin de uzun sürebileceğini öğrendik. Bunun üzerine Hüseyin Suat [YALÇIN]'ın Mondros Muharebesi'nde şehit olanlar için yazdığı şiiri, Dilek ERKİN AKDOĞAN'ın makalesinden almayı tercih ettik. bk. Erkin Akdoğın, 2019, s. 80. Mehmed Sabri'nin bu şiiri pamuk-ipek kumaş üzerine işletirken yapmış olduğu değişiklikler metinlerarasılık kavramını da akla getirmektedir. Metinlerarasılık ve Türk şiirinde metinlerarasılık hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Şahin, 2014 ve Çoban, 2017).

Yaşar evladı gömüldükçe biraz,	yaşar evlâdı gömüldükçe birâz
Dinle ey, zairi-i matem-i perver,	diñle ey zât-ı mâtem borusu
Ne diyor bak, şu muazzam minber,	bağ ne diyor şu mu'azzam minber
Mondros'da filomuzla heyhat,	mondrosda kılıncımızla heyhât
Ne kadar azim ile ettikse sebat,	ne kadar itdikse şebât öldük öldük
Görmeyin horu hakir burda bizi,	görmeyin hôr u hakîr burada bizleri
Kanımızla boyadık Akdeniz'i,	kanımızla boyadık aq deñizi
Düşmanın gülleleri katil idi,	düşmanıñ gülleleri katil itdi bizleri
Bizi dendan-ı lehibiyle yedi,	dendân-ı leyân bile bitdi
İleri arş, ileri arş ileri,	arş ileri arş ileri
Geri kalsın denizin kâhpeleri	geri kalsın o deniziñ kâtil kağbeleri

Şiirin gerçek şairi olan Hüseyin Suat [YALÇIN]'ın öz geçmişinden birkaç cümleyle bahsetmek yararlı olacaktır: 1867 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Hüseyin Suat [YALÇIN], Ali Rıza Bey ve Fatma Neyyire Hanım'ın oğulları, Hüseyin Cahit YALÇIN'ın da ağabeyidir. O yaşadığı dönemin önemli isimlerinden de biridir. Tıbbiye'de okur; 1886 yılında hekim olur. 1893-1895 yıllarında ihtisasını yapmak için Paris'te eğitim öğretim görür. Paris dönüşünde birçok yerde hekim ve müfettiş (Suriye Vilayeti Sıhhiye Müfettişi 1898-1908) olarak görev yapar. Meşrutiyet'in ilanından I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar İstanbul'da Karantina Meclisi Üyesi olarak çalışan Hüseyin Suat, bir süre de Devlet Deniz Yolları'nda hekim olarak görev yapar.

Hüseyin Suat [YALÇIN], iyi bir hekim olduğu kadar kalemi güçlü, nüktedan bir şair ve oyun yazarı olarak da tanınır. Bir süre Servet-i Fünun akımı içinde yer alır.¹¹ Aşk, kadın, ölüm tabiat, din, millet, vatan, Anadolu insanı, hürriyet, hayattan ve insandan şikâyet konulu şiirler yazar (Altuniş Gürsoy, 2001, s. V). Ancak onun adı daha ziyade Kalem dergisinde "Gâve-i Zalim" ve "Dahhâk-ı Zalim" takma adlarıyla yazdığı mizahi ve hiciv tarzındaki şiirleriyle ön plana çıkar. Onun şiirleri *Lâne-i Melâl*, *Kave Destanı*; diğer eserleri (oyunları vd.) ise *Şehbal Yahut İstibdadın Son Perdesi*, *Harman Sonu*, *Ahirette Bir Gün*, *Ana Karnında Son Gün*, *Deva-yı Aşk*, *Çifteli Mikroplar*, *Hülle*, *Yamalar*, *Kirli Çamaşırlar*, *Ballı Baba*, *Çürük Temel*, *Kundak Takımları*, *Kayseri Gülleri*, *Tayyare*, *Küçük Kedi*, *Çapanoğlu*, *Sanat Vesikaları*, *Zıfaf Gecesi* adlarıyla yayımlanır. Darülbeydi-i Osmanî'nin / Darülbeydi'nin (bugünkü Şehir Tiyatroları'nın) kuruluşunda da yer alan Hüseyin Suat YALÇIN, İstanbul'da 21 Mart 1942 tarihinde vefat eder¹².

¹¹ Hüseyin Suat'ın *Servet-i Fünun* dergisinde yayımlanan bazı şiirleri, derginin özgün sayfaları taranarak açık erişime sunulmuştur. Söz konusu şiirlerden bir kısmı için bk.: <http://www.servetifunundergisi.com/author/huseyin-suat/>

¹² Hüseyin Suat [YALÇIN]'ın hayatı ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Yalçın, 1943; Altuniş Gürsoy, 2001; Gürman Şahin, 2018, s. 127-148.

PAZARTESİ 23 Mart 1942

Büyük edip Hüseyin Suat Yalçın vefat etti

Cenazesi bugün saat 11 buçukta Beşiktaşta, Valde Çeşmesinden kaldırılacak

Büyük edip ve muharrir Hüseyin Suat Yalçın'ın evvelki gece sabaha karşı bir kalb durması neticesinde vefat ettiğini büyük teessüre haber aldık. Cenazesi bugün saat on bir buçukta Beşiktaş'ta Valde Çeşmesinde Dr. General Yusuf Hüseyin Suat Yalçın Ziyarını konduğundan kaldırılacak ve cenaze namazı Teşvikiye camisinde kıldıktan sonra Feriköyündeki alle makberesine defnedilecektir.

Hüseyin Suat Yalçın, gördüğü herkeşe kendini sevdirmeye muvaffak olmuş nadir insanlardan biri idi. Temiz kalbli, daima neşeli ve çok mütevazı. Hiç bir şeye ehemmiyet vermez, kayıtsız görüncesine rağmen çok hassas bir kalbi vardı. Ölümü kendisini tanıyan herkesi müteessir edecekti.

Hüseyin Suat Yalçın evvelki akşam Sipahi Ocağına gitmiş, yemek vaktine kadar orada kaldıktan sonra Be-

şiktaş'ta evine dönmüştü. Gece hiç bir acı duymadan hayata gözlerini kapamıştır.

Bu acı kayıptan dolayı kardeşi Hüseyin Cahit Yalçın'a ve bütün ailesi erkânına samimi taziyelerimizi sunarız.

Hayatı

Hüseyin Suat Yalçın 1868 senesinde İstanbul'da doğmuştur. Babası, maliye muhasebecilerinden Ali Rıza beydir. Ailesiyle birlikte memleketin birçok yerlerini gezmiş, sonra İstanbul'a gelerek Mülkiye Tıbbiyesine girmiştir. Hüseyin Suat Yalçın 1889 da Mülkiye Tıbbiyesinden doktor diploması almıştır. Bir müddet belediye hekimliklerinde bulunduktan sonra ailesi tarafından, tahsilini genişletmek üzere, Paris'e gönderilmiştir. Paris'te bir buçuk sene kalmış, memlekete vadedinde yeniden belediye hekimliklerinde bulunmuştur. Bu sırada ilk refikasını kaybetmiş, teessüründen İstanbul'da duramıyarak sahlıye müfettişliğiyle Şam'a gitmiş, meşrutiyetin ilânına kadar orada kalmıştır. Meşrutiyetin ilânından sonra İstanbul'da karantina meclisi azalığına tayin edilmiş, umumî harbin sonuna kadar bu vazifede bulunmuştur. Son zamanlarda deniz işletmesinde doktora.

(Devamı sahife 2, sütun 6 da)

Büyük edip Hüseyin Suat Yalçın vefat etti

(Baştarafı 1 Inel sahifede)

Hüseyin Suat Yalçın daha Tıbbiye mektebinde iken, arkadaşı Cenap Şehabettin'le birlikte şiir yazmağa başlamıştır. Servet-i Fünun'da toplanan Edebiyatı Cedde şairleri arasında Hüseyin Suat ta vardır. Servet-i Fünun'un o devirlerinde hemen her hafta mecmuada Hüseyin Suat'ın da bir şiiri bulunurdu. Bu şiirlerden bir kısmını ve zevcesinin vefatını müteakip yazdığı şiirleri «Lânel Melâl» adlı bir kitapta toplamıştır.

Hüseyin Suat Yalçın, hassas bir şair olduğu kadar ince bir mizahçı idi. Kâvelî Zalim imzasıyla meşrutiyeti müteakip Kalem gazetesinde, sonra gündelik gazetelerde birçok şiirler neşretmiştir.

Hüseyin Suat, tiyatro ile de uğraşmış. Darübedayin kurulmasında çok himmeti olmuştur. Aynı zamanda birçok piyesler yazmıştır. Bunların başlıcaları şunlardır: Çürük temel, Kırık çamaşır, Davayı aşk, Kundak takımları, Çifteli mikroplar, Harman sonu, Yamık Kayseri gülleri, Sanat vesikaları, Tayyare, Zıfıf gecesi, Ahrette bir gün, Ana karnında son gece, Çapanoğlu, Acemi çaylaklar. Bu piyeslerin çoğu temsil edildikleri tarihlerde büyük muvaffakiyet kazanmıştır.

Hüseyin Suat Yalçın birkaç sene evvel Akşam'da «Hem hatırlar, hem gülerim» başlığı altında, şahidi olduğu bazı tuhaf vakıaları anlatmış, bu yazılar büyük rağbet görmüştü.

Foto 14-15: Akşam gazetesinde Hüseyin Suat YALÇIN'ın ölümüyle ilgili yazılan metnin görüntüleri (http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/GAZETE/aksam/aksam_1942/aksam_1942_mart_/aksam_1942_mart_23_.pdf)

Hayatının her döneminde millî meselelere karşı son derece duyarlı olan ve Millî Mücadele'de de bizzat görev alan Hüseyin Suat'ın İstiklal Marşı için açılan yarışmaya da katıldığı; yazdığı şiirin yarışmaya katılan 724 şiirin içinden seçilen son 6 şiir arasında yer aldığı bilinmektedir.

Makalemizin konusunu oluşturan (İnegöllü İhtiyat Zabiti Mehmed Sabri'nin pamuk – ipek karışımı kumaş üzerine işlettiği) şiirin de gerçek şairi olan Hüseyin Suat [YALÇIN]'ın İstiklal Marşı için açılan yarışmaya katılırken daha önce Mondros Muharebesi'nde şehit olanlar için yazdığı şiirden esinlendiği ve o şiirden de bazı alıntılar yaptığı dikkati çekmektedir. Bir edebiyat, sanat, düşünce eserinin değerini ortaya koyan en önemli göstergeler kelimelerde, kelime hazinesinde ve söz varlığında saklıdır (Şahin, 2021, s. 184). Bazen bir kelimeye, bir cümleye bir tarihi yüklemek mümkündür. Manzum olanın akılda kalması, ezberlenmesi ve sonraki nesillere aktarılması daha kolaydır (Alyılmaz ve Alyılmaz, 2014, s. 82). Hüseyin Suat [YALÇIN]'ın Mondros Muharebesi'nde şehit olanlar için yazdığı şiirle (dolaylı olarak araştırmamıza konu olan şiirle de) ilişkisi olduğunu düşündüğümüz İstiklal Marşı yarışması için katıldığı şiirini ilgilileriyle paylaşmak yararlı olacaktır:

“Türkün evvelce büyük bir pederi

Çekti sancağı hilâl-i seharı

Kanımızla boyadık bahr-ü berri

Böyle aldık bu güzel ülkeleri

İleri, arş ileri, arş ileri

Geri kalsın vatanın kahpeleri

Seni ihya için ey nâmı büyük

Vatanın uğruna öldük öldük

Ne büyük kaldı bu yolda ne küçük

Siper oldu sana dağlar gibi Türk

Yürü ey milletin efradı yürü

Ak süt emmiş vatan evlâdı yürü

Vatan evlâdını kurban edeli

Milletin hür yaşamaktır emeli

Veremez kimseye bir Çamlıbeli

Bağlanır mı acaba Türkün eli

İleri, arş ileri, arş ileri

Çiğnenir çünkü kalan yolda geri. Hüseyin Suat

Makalemizin konusunu oluşturan şiirin gerçek şairi olan Hüseyin Suat [YALÇIN] hakkında vermiş olduğumuz bilgilerden sonra edinebildiğimiz kadarıyla da İnegöllü İhtiyat Zabit Vekili Mehmed Sabri hakkında da bazı bilgileri aktarmak yerinde olacaktır. Kaynaklarda İnegöllü İhtiyat Zabit Vekili Mehmed Sabri hakkında fazla bilgi bulamadığımızı ancak bu isimle 1876 yılında Bursa'da doğan Mehmed Sabri [ERÇETİN] adlarının ve yapmış oldukları görevlerin birbirine benzediğini belirtmek isteriz. Bu benzerliğe rağmen İhtiyat Zabit Vekili Mehmed Sabri ile Mehmed Sabri [ERÇETİN]'in aynı kişiler olup olmadığı hakkında şimdilik kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Bursalı olan Mehmed Sabri [Erçetin]'in Balkan Savaşları'na, Birinci Dünya Savaşı'na ve Kurtuluş Savaşı'na katıldığı; oldukça zor görevleri yerine getirdiği; pek çok ödülle birlikte İstiklal Madalyası sahibi olduğu; "Tümgeneral" rütbesiyle 1933 yılında görevini tamamladığı ve 3 Mayıs 1956 tarihinde İstanbul'da vefat ettiği; naaşının 1988 yılında Ankara'da bulunan Devlet Mezarlığı'na nakledildiği bilinmektedir.¹³

Sonuç ve öneriler:

- Geçmişe ait her eser (mimari yapı, anıt, yazıt, kâğıda vd. yazılı belge), yaşayış ve inanışa ait her obje (kullanım ve süs eşyası), az veya çok tarihe tanıklık eder. İnegöl'ün Sinan Bey Mahallesi'nden İhtiyat Zabit Vekili (Yedek Subay Vekili) Mehmed Sabri tarafından Rumi 1340 (1924) yılında "Çanakkale Savaşı'nda Şehit Olanların Anısı"na pamuk - ipek karışımı kumaş pano üzerine işletilen şiir de yakın tarihimize tanıklık etmektedir.

¹³ Mehmed Sabri [Erçetin] hakkında ayrıntılı bilgi için bk. <https://ata.msb.gov.tr/Genel/icerik/mehmet-sabri-ercetin>. Makalenin sınırlarını aşmamak için konu hakkında ayrıntılı araştırma ve inceleme yapmayı konunun uzmanlarına (askeri tarih araştırmaları yapan bilim insanlarına) bırakmak istiyoruz.

• Pamuk - ipek karışımı kumaş pano üzerine işletilen şiirin altında her ne kadar İhtiyat Zabıt Vekili Mehmed Sabri'nin adı yazılı olsa da şiir gerçekte Hüseyin Suat YALÇIN'a aittir. Şiir, Hüseyin Suat YALÇIN tarafından 18 Ocak 1913 tarihinde Mondros Muharebesi'nde şehit olanlar için (Barbaros Bahriye Şehitleri 4 subay, 37 er için) yazılmış; Barbaros Bahriye Anıtı'na kazanmış; İhtiyat Zabıt Vekili Mehmed Sabri tarafından da bazı değişiklikler yapılarak pamuk - ipek karışımı kumaş pano üzerine işletilmiştir.

• Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından Bursa'da "Muradiye Kur'an ve El Yazmaları Müzesi" adıyla bir müzenin inşa edildiği, 18 Ocak 2019 tarihinde hizmete açıldığı, pek çok dinî içerikli eserle birlikte İbrahim KOCA tarafından bağışlanan *Dede Korkut Kitabı*'nın Bursa nüshası'nın da burada muhafaza edildiği bilinmektedir.¹⁴ Bugün Bursalı iş adamı İbrahim KOCA'nın arşivinde bulunan İhtiyat Zabıt Vekili Mehmed Sabri tarafından hazırlatılan eserin de Bursa Büyükşehir Belediyesi Muradiye Kur'an ve El Yazmaları Müzesine kazandırılıp sergilenmesi hem eserin korunması hem de geniş kitlelerin istifadesine sunulması bakımından yararlı olacaktır.

Kaynakça

- Altunış Gürsoy, B. (2001). *Hüseyin Suat Yalçın hayatı ve eserleri*. Ankara: Akçağ Yay.
- Alyılmaz, C. ve Alyılmaz, S. (2014). Amirbek Turatoviç Muratov'dan Yenisey'e sesleniş. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 68-84.
- Alyılmaz, C. ve Alyılmaz, S. (2022). İbrahim Koca ve Dede Korkut Oğuznameleri'nin Bursa nüshası üzerine. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(4), 275-324, <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.104>
- Atmaca, G. (2012). *Türk deniz harp tarihinde Barbaros zırhlısının rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atmaca, G. (2015). *Üç savaş bir gemi: Barbaros Hayrettin zırhlısı*. İstanbul: Denizler yay.
- Beşikçi, M. (2011). "İhtiyat Zâbiti"nden "yedek subay"a: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bir zorunlu askerlik kategorisi olarak yedek subaylık ve yedek subaylar, 1891-1930. *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, 13, 45-89.
- Çoban, İ. (2017). İslam Türkay'ın "Türk Oğlu Türkem Men" başlıklı şiirinin Orhun yazıtları ile metinlerarasılık bağlamında incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(4), 2232-2255.
- Erkin Akdoğan, D. (2019). Nara-Köseburnu Barbaros Şehitliği (Bahriye Şehitliği). *Anafarta*, 2(5), 79-83.
- Gürman Şahin, A. (2018). Hüseyin Suat Yalçın'ın "Gâve Destanı". *Yeni Türk Edebiyatı*, 17, 127-148.
- Şahin, H. (2021). Cemil Meriç'in bu ülke isimli eserinde eğitim ile ilgili söz varlığı. *Yerel Tefekkürden Evrensel Düşünceye Cemil Meriç*, 167-187. (ed. B. Kanter, M. Yalçınkaya, B. Ayanoğlu). Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yay.
- Şahin, N. (2014). Fazıl Ahmet Bahadır'ın "Tarih Türkçe Konuşur" adlı şiirinin metinlerarasılık bağlamında incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(3), 185-195.
- Yalçın, E. S. (1943). *Hüseyin Suat Yalçın ve şiirleri*. İstanbul: Halk Basımevi.
- Yalçın, H. S. (2020). *Lâne-i melâl: lâne-i melâl, takrîr-i melâl siyâhtan beyazdan, pont-aven şiirleri*. (haz. N. Yılmaz). İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Yalçın, H. S. (2021). *Hem hatırlar hem gülerim*. (yay. haz. İ. Özen). Ankara: Çolpan Kitap Yay.

¹⁴ "Muradiye Mahallesi Prof. Dr. Halil İnalçık Sokak No: 3 16050 Osmangazi / Bursa" adresinde hizmet veren "Muradiye Kur'an ve El Yazmaları Müzesi" hakkında ayrıntılı bilgi için bk. <https://www.bursamuze.com/muradiye-medresesi-kuran-ve-el-yazmaları-muzesi-990>; Alyılmaz ve Alyılmaz, 2022, s. 275-324.